

Мельник Т. М.
викладач юридичних дисциплін,
старший викладач
Галицький фаховий коледж
імені В'ячеслава Чорновола

ПОВЕРХНЕВА ПЕРЕВІРКА РЕЧІ АБО ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Першочерговим завданням держави щодо зміцнення законності та правопорядку, виступає профілактика правопорушень. Особливо важливими стають заходи, які допомагають урятувати життя цивільних, у тому числі, й на територіях, де відбуваються активні бойові дії. Нагадаємо, що 24 лютого 2022 року по всій Україні був введений воєнний стан, який передбачає ряд повноважень для певного кола посадових осіб, що стосуються врегулювання низки превентивних заходів, серед яких вагоме місце посідає поверхнева перевірка речі або транспортного засобу.

Правовою основою поверхневої перевірки речі/транспортного засобу в умовах воєнного стану виступають: Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про правовий режим воєнного стану», Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» та ін.

Відповідно до ч. 5 ст. 34 Закону України «Про Національну поліцію» поверхнева перевірка речі/транспортного засобу є «здійсненням візуального огляду речі та/або транспортного засобу або візуального огляду салону та багажника транспортного засобу» [1]. Окрім того, даний превентивний захід регулюється Порядком перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану [2], відповідно до якого право на проведення поверхневої перевірки речей/транспортних засобів, багажу та вантажів, надано відповідним уповноваженим особам Національної поліції України, Служби безпеки України, Національної гвардії України, Державної прикордонної служби України, Державної міграційної служби України, Державної митної служби України та Збройних Сил України, які визначені в наказі коменданта.

Законодавець надає право вище зазначеним особам проводити поверхневу перевірку речей/транспортних засобів, багажу та вантажу за наступних обставин:

- якщо у транспортному засобі перебуває правопорушник чи особа, свобода якої в незаконний спосіб обмежується;
- якщо в транспортному засобі перебувають речі, обіг яких заборонено/обмежено або ж котрі становлять загрозу для життя/здоров'я такої особи/інших осіб;
- якщо речі/транспортний засіб, багаж, вантаж виступають знаряддям скоєння правопорушення або/та вони перебувають в тому місці, де може

бути скоєно кримінальне правопорушення, для запобігання якого таки варто провести поверхневу перевірку [3, с. 109].

Не можна оминати увагою й Закон України «Про правовий режим воєнного стану» за яким зараз живе українське суспільство. Так, п. 7 ч. 1 ст. 8 даного закону також регулює застосування досліджуваного превентивного заходу, а саме: «в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України» [4].

Слід відмітити, що при проведенні поверхневої перевірки транспортного засобу уповноважена на те особа вправі вимагати від водія відкрити кришку багажника/двері салону, а останній, у свою чергу, зобов'язаний самостійно показати вміст особистих речей/транспортного засобу. Як вірно підкреслюють Приходько В. та Александров М., у випадку «підозри на блокпості можуть перевірити телефон, фотоапарат, відео щодо зйомки заборонених об'єктів. Якщо встановлено, що зйомка велася, їх можуть забрати. Автомобілістам, в умовах воєнного стану, тимчасово заборонено використовувати відео реєстратори на дорогах» [3, с. 109].

Що ж стосується дотримання права на приватність при проведенні досліджуваного превентивного заходу, то юристи зазначають, що внаслідок введення воєнного стану, воно може опинитися під загрозою. Для прикладу, зміни, які вніс законодавець до чинного законодавства України, стосуються й огляду телефону та інших електронних пристроїв через можливе несанкціоноване поширення інформації щодо переміщення зброї, Збройних Сил України, інших військових формувань. Так, Закон [5] значно розширив право правоохоронців на доступ до електронних пристроїв. Правники звертають увагу, що за цим законом «слідчі чи прокурори можуть отримати доступ до комп'ютерів чи телефонів не чекаючи на дозвіл суду. На час воєнного чи надзвичайного стану тимчасовий доступ до речей та інформації погоджуватиме прокурор» [6].

Таким чином, поверхнева перевірка речі/транспортного засобу виступає одним із багатьох превентивних заходів, які застосовують правоохоронці та інші уповноважені на те особи з метою недопущення будь-якого прояву неправомірної поведінки, а тим більше, правопорушення/злочину. Варто відмітити, що в умовах дії правового режиму воєнного стану на практиці в діяльності поліцейських по забезпеченню громадської/публічної безпеки, непоодинокі випадки недобросовісного застосування превентивних заходів, в тому числі, й поверхневої перевірки речі/транспортного засобу. Досить часто громадяни апелюють до того факту, що під час застосування до них даного запобіжного заходу в поліцейських чи інших уповноважених на те осіб відсутні будь-які правові на те підстави.

Проте, у підсумку, хочемо ще раз звернути увагу на те, що наше суспільство живе у період війни. Аби зберегти життя кожного українського громадянина, аби мати змогу виявляти ворожі/диверсійні групи, в Україні на дорогах можуть встановлюватися і встановлюються блокпости, на яких несуть службу представники територіальної оборони або військовослужбовці Збройних Сил України. Вважаємо, що кожному з нас, не зважаючи на підвищену вразливість через бойові дії на території нашої країни, варто

поводитися з представниками правоохоронних органів чемно, з повагою ставитись до вимушених їх прохань та вимог, за необхідності надавати можливість оглянути речі, салон чи багажник автомобіля. Тим самим, допомогти їм відповідально та сумлінно виконувати обов'язки, які поклав на них законодавець у складній реальності воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 40-41, ст. 379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#top> (дата звернення: 15.04.2023).
2. Порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1456. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text> (дата звернення: 15.04.2023).
3. Приходько В., Александров М. Особливості адміністративно-правової профілактики дорожньо-транспортних пригод в умовах воєнного стану. *Юридичний вісник*. 2022. № 3. С. 106–113. URL: http://yurvisnyk.in.ua/v3_2022/3_2022.pdf#page=106 (дата звернення: 15.04.2023).
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#top> (дата звернення: 16.04.2023).
5. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про електронні комунікації» щодо підвищення ефективності досудового розслідування «за гарячими слідами» та протидії кібератакам : Закон України від 15 березня 2022 року № 2137-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2137-%D0%86%D0%A5#top> (дата звернення: 16.04.2023).
6. Воюта Д. Огляд телефону в умовах воєнного стану: рекомендації громадянам. *Центр демократії та верховенства права*. 31 жовтня 2022 року. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/oglyad-telefonu-v-umovah-voynnoho-stanu-rekomendatsiyi-gromadyanam/> (дата звернення: 16.04.2023).